

Ужва Алла

доктор економічних наук, доцент
професор кафедри обліку і аудиту
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

Alla Uzhva

Doctor of Science (in Economics), Assoc.Prof.
Prof. of the Department of Accounting and Audit
Petro Mohyla Black Sea National University
Mykolaiv, Ukraine

ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ FUNCTIONING OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN CONDITIONS OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT

Сталий розвиток сільськогосподарських підприємств неможливий без впровадження та використання інновацій та техніко-технологічних рішень, які сприяють підвищенню продуктивності праці, економії різних видів ресурсів, скороченню витрат та зниженню собівартості сільськогосподарської продукції, нарощуванню обсягів і підвищенню ефективності виробництва, що впливає на залучення інвестицій. В аграрній сфері економіки розвиток інноваційної діяльності занепадає внаслідок кризи, що спричинена військовими діями, зменшенням ринків збуту продукції, недосконалістю законодавчої бази, недостатності державного стимулювання інноваційної діяльності, обмеженості внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування інновацій та неможливості їх швидкої мобілізації, а, особливо, відсутності інновацій та сучасних технологій виробництва і вирощування сільськогосподарської продукції. Широке застосування новітніх технологій у землеробстві, рослинництві, тваринництві спостерігається у провідних українських підприємств, а саме: «Агрохолдинг Мрія», Агрохолдинг «Кернел Груп», ПАТ «Укрлендфармінг» тощо [3]. Досить активно використовуються інновації обробітку ґрунту для підвищення родючості та збереження мікроелементів, але їх вплив не завжди дає позитивний ефект. Це впливає на ступінь забруднення ґрунтових вод та відбувається знищення поживних мікроорганізмів, що в результаті діє на рослини, тварину і людину. Тому дедалі ширше застосовуються прогресивні сучасні технології мінімального обробітку ґрунту й точного землеробства. Так, технологія обробітку ґрунту «Mini-till» передбачає мінімізацію технологічного впливу на ґрунт під час його обробітку, що підвищує економічну ефективність й екологічність процесу вирощування сільськогосподарських культур за рахунок зниження погодно-кліматичного впливу, суттєвого зменшення рівня витрат палива, добрив, засобів захисту рослин, скорочення використання сільськогосподарської техніки, підвищення врожайності, покращення стану природного середовища. Технологія обробітку ґрунту «Strip-till» є системою раціонального природокористування, за якої відбувається мінімальний обробіток ґрунту [1].

У галузі рослинництва новітні техніко-технологічні рішення пов'язані, в першу чергу, з селекційною роботою та генною інженерією; органічним землеробством; мікрозрошенням; космічними інформаційними технологіями; нанотехнологіями тощо.

Особливої популярності набуває органічне сільське господарство, сутністю якого є відмова від використання мінеральних добрив і пестицидів, застосування стимуляції біологічної активності ґрунтів. Проблеми соціального, інституційно-правового та фінансово-економічного характеру стримують прогресивний розвиток аграрної сфери України, незважаючи на прагнення суб'єктів господарювання дотримуватися засад органічного землеробства у сільськогосподарському виробництві.

Науково-технічний прогрес стимулював стрімкий розвиток нанотехнологій, який має місце в усіх сферах сільського господарства, включаючи техніку та системи добрив. Нанотехнології визначають сукупність методів і прийомів, що гарантують можливість контрольованим чином створювати і модифікувати об'єкти, які мають принципово нові якості і дають змогу здійснити їх інтеграцію в повноцінно функціонуючі системи. Впровадження та використання даних технологій у галузі рослинництва створює позитивний ефект, впливаючи на врожайність, економію витрат, раціональне використання ресурсів тощо, проте проблеми, які існують у країні нині стримують інноваційний розвиток галузі.

З метою активізації процесу використання та адаптації прогресивних технологій у сільськогосподарських підприємствах необхідно забезпечити:

- зміни у інституційно-правовому регулюванні методів ведення сільського господарства;
- розвиток аграрної науки та інтелектуального потенціалу сільського господарства;
- покращення рівня підготовки і підвищення кваліфікації працівників аграрної галузі;
- стимулювання державної фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств, зайнятих інноваційною діяльністю;
- залучення інвестицій щодо впровадження науково-технічних досягнень у виробництво;
- реалізацію відповідних програм і стратегій розвитку інноваційної діяльності у сільському господарстві;
- підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції в контексті сталого розвитку тощо.

В умовах сьогодення від ефективності інвестиційної політики української держави залежать стан виробництва, технічний рівень основних засобів господарств, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, розв'язання соціальних і екологічних проблем.

Стратегія посилення інвестиційної політики сільськогосподарських підприємств ґрунтується на основі активізації фінансування з допомогою грошових надходжень до місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад. Реформа децентралізації 2015 року сприяла створенню сучасної системи місцевого самоврядування в Україні на основі європейських цінностей розвитку місцевої демократії, наділення об'єднаних територіальних громад повноваженнями та ресурсами, що забезпечать сталий розвиток, надання населенню високоякісних та доступних публічних послуг.

Важливим джерелом залучення інвестицій у сільське господарство є іноземний капітал. Так, у 2016 р. стартувала нова програма USAID «Децентралізація – шлях до кращих результатів та ефективності – ДОБРЕ (Decentralization Offering Better Results and Efficiency) – DOBRE), реалізація якої розрахована на період до 2021 року, загальна вартість програми – 50 млн. доларів. Виконавець проекту в Україні – американська компанія Global Communities.

Головним партнером є Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад (ВАССР), яка співпрацює з Фундацією підтримки місцевої демократії (Foundation in Support of Local Democracy (FSLD)), Малопольською школою державного управління в Краківському університеті економіки (Malopolska School of Public Administration at the Krakow University of Economics (MSAP/UEK)), Національним інститутом демократії (National Democratic Institute (NDI)), Українським кризовим медіацентром (Ukrainian Crisis Media Center (UCMC)). DOBRE підтримуватиме ОТГ в семи областях України – Дніпропетровській, Івано-Франківській, Харківській, Херсонській, Кіровоградській, Миколаївській та Тернопільській. На даний час вже відібрано 50 ОТГ, яким буде надано допомогу у створенні стратегічних планів їхнього розвитку, розробленні й реалізації проектів в сфері покращення надання послуг, місцевого економічного розвитку та інфраструктури [2].

Відтак, до основних завдань ефективного інвестиційного розвитку сільськогосподарських підприємств належать: обґрунтування нових результативних та економічно доцільних підходів, форм і методів щодо управління інвестиціями на державному, і особливо на регіональному рівнях; вироблення форм взаємовигідного

співробітництва регіональної адміністрації, інвесторів і підприємств з метою створення єдиного організаційно економічного механізму управління інвестиціями.

На регіональному рівні становлення інвестиційного простору здійснюється в дуже невизначених умовах, а саме: межі результативності законодавчої й виконавчої влади в управлінні регіональним розвитком поки що невеликі; відсутнє прогнозування ймовірних наслідків розвитку ринкових перетворень; доступ до джерел інвестиційного капіталу серйозно обмежений, а самі джерела є незначними; основні інвестиційні умови для інвесторів у доступній для огляду перспективі досить примарні; відсутні ефективні концепції подолання негативних наслідків ретроспективних процесів; будь-який інвестиційний проект в українську економіку пов'язаний із ризиком і передбачає компроміс між різними інвестиційними цілями; постійно порушується галузевий баланс України і баланс інтересів інвесторів.

Ефективність інвестиційного процесу в сільськогосподарських підприємствах залежить передусім від рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, яка враховує основні завдання соціальної, економічної та екологічної інфраструктури. Інвестиційна інфраструктура сталого розвитку сільськогосподарських підприємств створюються для консолідації активів регіону і оптимального використання його інвестиційного потенціалу. Функціонування інвестиційної інфраструктури спрямоване на створення умов для вкладень витратного характеру, які здійснюються на обумовлений термін й сприяють збільшенню надходжень до місцевих бюджетів, підвищенню конкурентоспроможності економіки, залученню і збереженню висококваліфікованого персоналу, отриманню економічного доходу, досягненню соціального ефекту з метою підвищення соціально-економічного розвитку регіону. На сьогодні існує необхідність в розробці нової регіональної політики розвитку інвестиційної інфраструктури, спрямованій на створення привабливого інвестиційного середовища та суттєвого нарощування обсягів інвестицій. До пріоритетних завдань щодо підвищення інвестиційної привабливості регіонів України відносимо удосконалення державної інвестиційної політики, орієнтованої на повне забезпечення інвестиційних потреб села, позитивний динамічний розвиток соціальної сфери на основі забезпечення зайнятості та зростання доходів селян, оптимальне використання бюджетних інвестицій та удосконалення механізмів державної інвестиційної підтримки сільського розвитку, удосконалення інституційної бази, яка сприяє розвитку інвестиційної діяльності, стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання на селі та іноземних інвесторів [4].

З метою підвищення рівня інвестиційної привабливості аграрного сектору, серед іншого, необхідно завершити процес створення цивілізованого ринку земель сільськогосподарського призначення. В даний час в Україні це питання набуло специфічних рис і є предметом політичних дискусій упродовж останніх років.

В умовах інтеграційних процесів України у європейський простір та переходу до принципів сталого розвитку пріоритетним завданням соціально-економічної політики держави є максимально повне забезпечення продовольством населення регіонів. Вирішення продовольчих проблем у регіонах здійснюється суб'єктами сільського господарства, розташованими в межах певної території, та таких, що мають пряме й опосередковане відношення до виробництва і реалізації продуктів харчування.

Сполучною ланкою між спеціалізованими виробниками продовольства та споживачами, призначення якої полягає у полегшенні руху продукції від виробника до споживача, виступає продовольчий маркетинг. Система продовольчого маркетингу об'єднує інтереси виробників і споживачів продовольчих товарів, включає в себе всі операційні дії та послуги, пов'язані з потоком продовольства від виробника до споживача. Вона є комплексною та досить затратною структурою каналів, посередників і маркетингових дій, що пов'язані з виробництвом, розподілом і обміном продуктів національного сільськогосподарського виробництва. Продовольчий маркетинг формує своєрідний місток між виробниками сільськогосподарської продукції та споживачами, одночасно перебуваючи

під впливом таких факторів, як технологія, закони та соціальні звичаї суспільства, національні ресурси [5].

Основними принципами організації продовольчого маркетингу, використовуваними в управлінській діяльності аграрних підприємств, є:

- орієнтація на споживача, застосування в єдності і взаємозв'язку тактики і стратегії активного просування до його вимог з цілеспрямованою дією на них;

- системний підхід до вирішення питань, що дозволяє піти від відомчого управління і що розглядає всі явища в їх взаємозв'язку і взаємозалежності;

- спрямованість на довготривалий результат, заснований на наукових прогностичних розробках;

- націленість на досягнення кінцевого результату і контроль за реалізацією ухвалених рішень.

Таким чином, вітчизняна модель аграрного виробництва, сформована упродовж двох останніх десятиліть, дає змогу досягати економічного зростання, а також забезпечувати вагомі фінансові результати певному колу виробників. Водночас суспільні блага, в тому числі такі важливі, як економічна база життєдіяльності сільського населення, відтворення селянства та підтримання екологічної рівноваги, що повинні створюватися у процесі сільськогосподарського виробництва, продукуються недостатньо, а сімейний тип господарювання, який найповніше зорієнтований на створення цих благ, не отримує належного розвитку. Тому необхідно підвищувати рівень інвестиційної привабливості аграрного сектору, а кошти спрямовувати на пріоритетне фінансування інвестиційних проектів стимулювання розвитку малого підприємництва, зокрема, сімейного типу через вдосконалення правової бази, забезпечення сприятливих економічно-організаційних та соціальних умов їх діяльності. Технічна модернізація сільськогосподарського виробництва та забезпечення стабільності, прогнозованості і прозорості системи державної підтримки сільськогосподарського сектору економіки шляхом запровадження середньострокового бюджетного планування та виділення на підтримку виробництва не менше 1 % від обсягу валового випуску продукції покращить умови функціонування сільського господарства на державному та регіональному рівнях.

Перелік використаних джерел:

1. Білінська В. Сучасні інноваційні технології в сільському господарстві: основна характеристика та перспективи впровадження. Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія «Економіка». 2015. №7(172). С. 74-80.

2. Бородіна О. М. Державна підтримка сільського господарства: концепція, механізм, ефективність URL:<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/19803>.

3. Будущее сельского хозяйства за агрохолдингами – иностранный эксперт URL:Latifundist.com/novosti/23097-budushchoe-selckogo-hozyaystva-za-agroholdingami.

4. Гафурова О.В. Організаційно-правові проблеми соціального розвитку села, поліпшення життєвого рівня селян і захисту їхніх прав: монографія за заг ред. В.І. Семчика, П.Ф. Кулинича. К.: Ред. журналу «Право України», 2012. С. 194.

5. Домарадзька Г.С., Фурман М.Б. Реалізація «концепції сталого розвитку» в Україні, як передумова ефективної інтеграції в світову економіку. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2012. № 748. С. 350-356.